

ABD VE İNGİLTERE'NİN İRAK KARŞISINDAKİ KUVVET KULLANIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Serhat ERKMEN*

The use of force has become a major part of the US policy towards Iraq after the Gulf War and brought about ongoing discussions regarding its legality. The no-fly zones over Iraq have been an integral part of the US policy. The UN Charter, as a vital instrument of international peace and security, strictly forbids the use of force. Nonetheless, the UK and US have long argued that the use of force that is predicated on various UN resolutions is legitimate and legal. In this study, the author discusses these arguments and analyses the issue from an international law perspective

Giriş

I Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan Körfez Savaşı, kuvvet kullanma hukuku açısından önemli bir gelişmeye sahne olmuştur. Irak'ın Kuveyt'i işgaline yanıt verirken, süper güçler ilk kez bir araya gelerek bu konuda işbirliği yapmışlardır. Geçmişte, veto kurumu nedeniyle birçok kez işlemeyen Güvenlik Konseyi bu sefer çalışmıştır. Bunun en önemli nedeni de Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin çöküşe girmesidir.¹ Irak, uluslararası barış ve güvenliğe tehdit yöneltmiştir ve bu nedenle ona karşı koyulmuştur.

Soğuk Savaş'ın bitmesinden ve SSCB'nin dağılmasından sonra Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yetkilendirilen kuvvet kullanımına ilişkin pratiklere baktığımızda Irak'a karşı kuvvet kullanımının özgün bir durum olduğu görülmektedir. Soğuk Savaş'ın bittiği ve yeni bir dünya düzenine doğru adım atıldığı son on yıl içinde hiçbir uluslararası eylem Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan sorun gibi bir problem yaratmamıştır. Bu son on yıl içinde meydana gelen Etiyopya ve Eritre, Ermenistan ve Azerbaycan, Tacikistan ve Afganistan, Kamerun ve Nijerya arasındaki çatışmalar ile çok daha uzun ömürlü olan Hindistan-Pakistan çatışmasında BM bir tarafı saldırgan olarak nitelememiş ve ona karşı kuvvet kullanma yetkisi vermemiştir. Soğuk Savaş'ın bitiminden bu

* ASAM Orta Doğu Masası, Asistan.

¹ Forest Gieves, "The Gulf Crisis, International Law, and American Foreign Policy," *Montana Business Quarterly*, Sonbahar 1991, Cilt.29, Sayı. 3, s. 12.

Avrasya Dosyası, BM Özel, İlkbahar 2002, Cilt: 8, Sayı: 1, s. 310-339.

yana, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) devletler arasındaki çatışmalarda genellikle bir sorumluluk almaktan kaçınmış ve barışın yeniden inşasına ve ateşkese çağrıda bulunmuştur.

1991'de Irak'a karşı kuvvet kullanılması kararının en önemli etkilerinden biri BMGK'nin üye devletlere kuvvet kullanımı yetkisi vermesi üzerinde olmuştur. Irak'a ilişkin olarak bu yetki BM Antlaşması'nın VII. Bölümü çerçevesinde verilmiştir. Elbette, BM'nin bir ülkeye yönelik kuvvet kullanımını içeren kararı ilk olarak Irak'a uygulanmamıştır. Soğuk Savaş döneminde Kore ve Rodezya, Körfez Savaşı'ndan sonra da Yugoslavya, Haiti, Ruanda, Arnavutluk, Orta Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelere yönelik kuvvet kullanımını içeren kararlar alınmıştır. Ancak bunların Yugoslavya dışındaki hepsi iç çatışmalardan kaynaklanmıştır. Yugoslavya bu anlamda özgül bir örnek sayılsa da o da Irak ile aynı kategoride değerlendirilemez. Bugün, gelinen noktada BMGK'nin VII. Bölüm çerçevesinde önlem almakla yetkilendirmesinin kolektif meşru müdafaa ile sınırlı olmadığı açıktır. Ancak BMGK'nin Irak olayında olduğu gibi diğer olaylarda kuvvet kullanımı yetkisi vermediğini de kabul etmek gerekir. Bu bağlamda Irak özgün ve önemli bir yer tutmaktadır.²

Irak'a karşı yapılan operasyonun en önemli yanı, BMGK'nin onayladığı bir eylemin meşruiyete sahip olduğunu açık hale getirmesidir. Bu meşruiyet sağlama isteği Fransa, İtalya ve ABD'yi Ruanda, Arnavutluk ve Haiti'de BMGK yetkilendirmesi aramaya itmiştir.³ ABD ve İngiltere, meşruiyeti Kosova'da da kurmak istemiştir, hatta bu konuda bir BM yetkilendirmesi olmamasına rağmen ABD ve müttefikleri kuvvet kullanımlarını BM kararına dayandırmaya çalışmışlardır. Bu devletler özel olarak verilmiş bir tek taraflı kuvvet kullanımı hakkına dayanmaktan ziyade yetkilendirme kavramını sömürmeyi tercih etmişlerdir. İşte, bu çalışmada Kosova'da da bir örneği görülen, uluslararası sistemde asıl olarak yasak olan kuvvet kullanımının, BM'nin yetkilendirmesine dayanarak bazı devletler tarafından uluslararası toplumun çıkarlarından ziyade kendi çıkarları doğrultusunda uyguladıkları politikalara temel olarak göstermeleri incelenecektir. Bu çerçevede ele alınacak olan örnek Irak'tır.

Kuveyt'i işgaliyle, Orta Doğu'da önemli bir kriz yaratan Irak'ın sistemin dışına itilmesi sürecinde kuvvet kullanımı bir araç haline gelmiştir. Bu çalışmanın temel amacı da bu çerçevede bir dış politika

² Christine Gray, "From Unity to Polarization: International Law and the Use of Force against Iraq," *European Journal of International Law*, Cilt. 13, Sayı.1, 2002, s. 5.

³ Gray, *From Unity to Polarization...*, s.6

aracı haline getirilen kuvvet kullanımının hukuksal boyutlarını ele almaktır. Bu bağlamda çalışmamızda, öncelikle sorunun ortaya çıkışı ele alınacaktır. Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrasında yaşanan gelişmeler ve Körfez Savaşı çalışmamızın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Körfez Savaşı'na giden süreçte BM'nin kararları ve kuvvet kullanma yetkisinin verilmesi de birinci bölümün ikinci yarısını oluşturmaktadır. Bu bölümde oluşturulan çerçeve Irak'a yönelik kuvvet kullanımı olgusunun iskeletini oluşturduğu için ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Körfez Savaşı sonrası yaşanan gelişmeler ve bu dönemde bir dış politika aracı olarak ortaya konulan kuvvet kullanımına ilişkin örnekler incelenecek ve bu olaylar kuvvet kullanma hukuku çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmamızdaki temel sav, ABD'nin BMGK tarafından Körfez Savaşı sırasında verilen yetkilendirmeyi geniş yorumladığı ve bu yetkisini aştığıdır. Dahası, bazı durumlarda hiçbir yetkilendirme olmadan kuvvet kullanılması olgusuna rastlanmaktadır. Bunun ortaya konulması için iki tartışmalı konu ve örnek olay incelenecektir: Uçuşa yasak bölgeler üzerindeki kuvvet kullanımı olgusu ve kitle imha silâhlarının denetlenmesiyle bağlantılı olarak Çöl Tilkisi Operasyonu sırasındaki kuvvet kullanımının hukuksal temelleri incelenecek ve bu çerçevedeki tartışmalar ortaya konulacaktır. Sonuç bölümünde ise bu gelişmeler, Irak konusundaki BM kararlarının yorumlanmasının kuvvet kullanımı kavramının genişletilmesi çerçevesinde ele alınacaktır.

KÖRFEZ SAVAŞI VE İRAK'A KARŞI KUVVET KULLANIMI

A. Irak'ın Kuveyt'i İşgalin Sonrası Yaşanan Gelişmelerin Özeti

Körfez Krizi'ni daha sağlıklı değerlendirebilmek için Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhak ettiği dönemdeki bölgesel ve küresel koşulların bir değerlendirilmesinin yapılması doğru görünmektedir. Bölgesel koşullar açısından, sekiz yıl süren I. Körfez Savaşı'ndan yaralı çıkan ve bu savaşı sürdürebilmek için başta Kuveyt ve Suudi Arabistan olmak üzere Arap dünyasına önemli miktarlarda borçlanan bir Irak, İsrail-Filistin barış sürecinde de yaşanan tikanıklık ve radikal Arap devletlerinin arkasındaki SSCB desteğinin kesilmesi olgularıyla karşılaşmaktaydı. Küresel bağlamda ise Soğuk Savaş'ın sona erdiği düşüncesinin egemen olduğu ve ABD hegemonyasının en taze olduğu dönem yaşanıyordu. Bu çerçevede ABD'nin Ortadoğu'da politikasını belirleyen mantığın üç temel noktası bulunmaktaydı.⁴

⁴ Naseer Aruri, "American's War Against Iraq : 1990-1999", Anthony Armove (der.), *Iraq Under Siege : The Deadly Impact of Sanctions and War*, Londra, Pluto Press, 2000, s.23.

Orta Doğu'da yeni dünya dengelerin göre ABD hegemonyasının yeniden sağlanması; ABD'nin kendi ekonomik ve stratejik çıkarlarını sürdürebilmesi için istikrarlı bir bölgesel güvenlik çevresini devam ettirmekten sorumlu olduğu varsayımı; ve küresel bir güç olarak iki veya üç cephede eş zamanlı olarak gücünü sürdürebilme yeteneği ve isteğini sürdürmesi.⁵

Buna ek olarak konjonktürel gelişmelerin etkilerinin yanısıra ABD'nin bölgedeki temel çıkarları olan İsrail'in güvenliğinin sağlanması ve Orta Doğu petrolünün kontrol altında tutulması ve bölgedeki Amerikan çıkarlarına karşı güçlerin etkili olmasını engellemek Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Orta Doğu politikasını oluşturmaktaydı.

Bu çerçevede, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi ABD'nin bölgedeki çıkarlarını her açıdan olumsuz yönden etkilemekteydi. Irak, bu hareketle dünya petrol rezervlerinin %20'sini elde etmiş oluyor, İsrail'in karşısına bir meydan okuyucu olarak dikiliyor ve Arap dünyasındaki İsrail karşıtı kesimleri gerek yarattığı Filistinlileri kurtarıcı imajı gerekse elde ettiği yüksek petrol gelirleriyle yanına çekmeye çalışıyordu. Bu durumda ABD'nin buna tepkisiz kalması beklenemezdi. Bu çerçevede Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması ve ardından tamamen etkisiz hale getirilmesi Amerika'nın politikası olmuştu.

Irak Kuveyt'te girdikten sonra savaşı bir çözüm için bazı öneriler getirilmişti. Örneğin, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı'ndaki Arap yanlı bazı yetkililer 'Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması fakat bunun karşılığında Saddam'a prestijini zedelemeyecek jestler yapılması' önerisini götürmüştür; hatta Mikhail Gorbaçov, dönemin ABD başkanı George Bush'u aramış ve Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması karşılığında bazı Güvenlik Konseyi kararları çıkarılmasını, fakat Saddam Hüseyin'in cezalandırılmamasını istemiştir. Ancak, ABD bu önerileri kabul etmemiştir.⁶ ABD açısından bunun en önemli nedeni bölgede oluşan bu gibi bir tehdidin tamamen etkisiz hale getirilmesi ve bunun diğer ülkelere de döneminde bir ders olmasıydı. Kısacası, ABD, 1980-88 İran ile giriştiği savaşta kendi çıkarları gereği yarattığı Frankenstein'ı şimdi bölgesel ve küresel çıkarlarına uzun erimli bir tehdit ortaya çıkarabileceği için etkisiz hale getirmek istemiştir.

Ancak bu tür bir hareketin gerek ekonomik maliyeti gerekse uluslararası kamuoyunun gözünde meşru olması düşüncesi BM çerçevesinde geniş bir müttefik grubun oluşturulmasını gerekli

⁵ Bu konuda eleştirel bir yaklaşım için bkz. Michael O'Hanlon, "Rethinking Two War Strategies," *JFQ*, Bahar 2000, s.11-17.

⁶ "Interview with James Baker," <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/gulf/oral/baker/1.html>

kılmıştır. Sonuçta 17 Ocak 1991'deki hava saldırısıyla başlayan hareket 28 Şubat 1991'de bitmiş ve Irak Kuveyt'ten çekilmeyi ve BM kararlarına uymayı taahhüt etmiştir. Ancak, Irak sorunu asıl bu noktada yani Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılmasından sonra oluşturulacak yeni dengenin sağlanması konusunda başlamıştır.

B. Irak'ın Kuveyt'i İşgali'nden Körfez Savaşına Kadar Yaşanan Gelişmeler ve Konuyla İlişkili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları ve Değerlendirmesi

Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinin hemen ardından toplantıya çağrılan BMGK, bu toplantının sonucunda Irak'ın Kuveyt'i işgaline ilişkin ilk kararı olan 660 sayılı kararı almıştır. 2 Ağustos 1990'da alınan bu kararda göre Irak'ın Kuveyt'i işgali kınanmış, Irak'ın askerlerini koşulsuz olarak çekmesi talep edilmiş, iki taraf arasındaki sorunların çözülmesi için müzakerelerin başlatılması öngörülmüştür.⁷ Ancak gelişmeler, BMGK'nin bu talepleri doğrultusunda gerçekleşmemiştir. Bunun üzerine Konsey, 6 Ağustos 1990'da tekrar toplanmış ve 661 sayılı kararı kabul etmiştir. 661 sayılı kararın başlangıcındaki durum tespitinde ilk kez Irak'ın Kuveyt'i işgaline yanıt olarak münferit veya kolektif meşru müdafaa hakkının 51. maddeye göre doğduğu belirtilmiş ve bu çerçevede Irak ve Kuveyt'e (işgal altında olması nedeniyle) ekonomik, siyasi ambargo uygulanması kararlaştırılmış ve bunun tüm devletler tarafından uygulanması istenmiştir.⁸

Ağustos 1990'dan savaşın başladığı gün olan 16 Ocak 1991'e kadar BMGK tarafından Irak'ın Kuveyt'i işgaline ilişkin 15 tane karar almıştır. Bu kararlar gelişmelere göre düzenlenmiş ve Irak'ın BM kararlarına uygun davranmasını sağlayacak çözümler üretmeye çalışmıştır. Ancak, bunun dışına taşan konular da olmuştur. Kendisine karşı kuvvet kullanılma ihtimaline karşılık Irak'ın yabancıları kalkan olarak kullanmasının engellenmesi için çıkarılan BMGK kararı buna önemli bir örnektir. BMGK, Irak'ın bu hareketinin önüne geçmek için 18 Ağustos 1990'da, tüm tutuklu yabancıların serbest bırakılmasını, bunların Kuveyt ve Irak'tan ayrılmalarının kolaylaştırılmasını ve diplomatların dokunulmazlığının zedelenmesinin engellenmesini isteyen 664 sayılı kararı almıştır.⁹

Ancak, tüm bu kararlara rağmen Irak'a karşı açıkça kuvvet kullanılması yetkisinin BMGK tarafından verildiği ilk karar 665 Sayılı

⁷ UN Resolution 660 (1990), [http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0660_\(1990\).html](http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0660_(1990).html)

⁸ UN Resolution 661 (1990), <http://www.un.org/Depts/op/scrs/scr661onu.htm>

⁹ UN Resolution 664 (1990), [http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0664_\(1990\).html](http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0664_(1990).html)

BMGK kararıdır.¹⁰ Bu kararda üye devletler, ambargonun uygulanabilmesi için oluşturulan güce ve insanî sorunların yarattığı olumsuz etkilerin giderilmesine yönelik bir takım kararlar (666, 667, 670, 674, 677) almış olsalar da bunlar konumuzla ilgili önemli kararlar değildir.

Irak'ın Kuveyt'i işgalinin sona erdirilmesi için diplomatik çabaların yetersiz kalacağı kanaati ve BM'de kuvvet kullanımı sisteminin bir parçası olan kolektif güvenlik mekanizmasının harekete geçirilmesi bu döneme ve sonrasına ilişkin olarak en önemli BMGK kararının çıkarılmasına neden olmuştur. BMGK'nin 1990 tarihli ve 678 Sayılı kararı, Irak'a karşı kuvvet kullanımını düzenleyen karardır. İleride içeriği ve sonuçları farklı boyutlarda ele alınacak olan bu karar özetle şunları söylemektedir: BM'nin tüm çabalarına rağmen üzerine düşenleri yerine getirmeyen Irak'ın eylemlerine karşı barış ve güvenliğin yeniden sağlanması için BM gerekeni yapacaktır. Bu çerçevede, BM Anlaşması'nın VII. Bölümü'nde açıklanan kolektif güvenlik sistemi devreye sokulacaktır. Bu nedenle 15 Ocak 1991'e kadar Irak'ın Kuveyt'ten çekilmemesi durumunda üye devletlerce Kuveyt Hükümeti ile işbirliği yapılarak barış ve güvenliğin sağlanması ve 660 ve ona bağlı kararlardaki koşulların yerine getirilmesi için tüm gerekli araçların kullanılması yetkisinin verildiği açıklanmıştır.¹¹

Buraya kadar özetlenmeye çalışılan gelişmeler ve sonucunda alınan kararlara bağlı olarak Irak'a karşı 1991 yılında başlatılan askerî hareketin hukuka uygun olduğunu söylemek doğru olacaktır. Çünkü, giriş bölümünde de belirtildiği gibi ortada bir devletin kuvvet kullanma yoluyla kendisine toprak kazandırma çabası ve bunun da ötesinde uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit durumu vardır. Bu tehdidin ortadan kaldırılması ve uluslararası barış ve güvenliğin yeniden inşası için BMGK, BM Anlaşması'nın kendisine verdiği yetki çerçevesinde bir grup devlete, diğer bir devletin kurtarılması ve meşru müdafaa hakkının kolektif olarak kullanılması durumunun ortaya çıkarılması konusunda yetki vermiştir. Bu nedenle uygulanan kuvvet kullanma eylemi uluslararası hukuka uygun görünmektedir.

C. Çöl Fırtınası Operasyonu ve Sonrasında Irak'ı Kontrol Etmek İçin Oluşturulan Sistem ve Politikaların Ana Hatları

180.000 Iraklı'nın hayatına mal olan Körfez Savaşı'ndan sonra sorunun sadece ilk aşamasının çözüldüğüne inanılıyordu. Irak, Kuveyt'ten çıkarılmış ve kendi sınırlarına geri dönmüş, askerî gücü çok önemli

¹⁰ UN Resolution 665 (1990), [http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0665_\(1990\).html](http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0665_(1990).html)

¹¹ UN Resolution 678 (1990), [http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0678_\(1990\).html](http://home.achilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0678_(1990).html)

kayıplara uğramıştı. Ancak, sorunun temel kaynağı olarak görülen Saddam Hüseyin rejimi hâlâ iktidardaydı ve önemli miktarda kitle imha silâhını elinde tuttuğu düşünülüyordu. Bu nedenle rejim değişikliği yapılması için askerî hareketin devam etmesi gerekiyordu. Bu döneme ilişkin sorulan sorulardan en önemlisi bu kadar zayıf bir durumdayken niçin Saddam Hüseyin'in devrilmediğidir. Her ne kadar ABDli politika yapıcılar ve karar alıcılar Saddam'ı devirme isteklerini belirtseler de, Irak ordusu yenilmiş ve Saddam Hüseyin savunmasız durumdayken, ABD'nin bu eylemi gerçekleştirmediği ortadadır.

ABD'nin bu hareketinin nedenlerine ilişkin bir takım savlar ileri sürülmektedir. Bu savlardan bir tanesi, Saddam'ın Bağdat'ta bulunmasının ABD'nin bölgedeki varlığını meşrulaştırmasının bir aracı olduğudur. İkinci sav, her ne kadar kara hareketinde ABD askerleri son derece az zayıt vermiş olsalar da batı ve güney cephesindeki mevzilerinden çekilerek Bağdat çevresinde toplanan Irak birliklerinin koalisyon güçlerine daha fazla zayıt verdirmesi olasılığı ve özellikle olası sokak çatışmalarında ölecek asker sayısının artmasının ABD'de kaçınılan bir durum yarattığıdır. Üçüncü sav, koalisyonun Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması için oluşturulduğu operasyonun bundan sonraki aşamasına destek bulunamayacağıdır.¹²

Ancak, bizce, bu savlarda çeşitli oranlarda doğruluk payı bulunsa da asıl neden Bağdat'ta meydana gelebilecek bir rejim ve iktidar değişikliğinin hem Irak için de hem de Irak'ın bölgede yaratacağı değişiklikler ve istikrarsızlık ortamından duyulan endişedir. ABD açısından Irak'ta meydana gelecek bir iktidar değişikliği ve bölgede demokrasinin inşası büyük bir endişeyi içinde barındırıyordu. Irak'ta demokrasinin inşası sosyal bir devrim anlamına gelmekteydi. Ülkenin demografik yapısı bu sosyal devrimi ABD açısından daha korkutucu bir hale getirmekteydi. Şiiilerin nüfusun yaklaşık %60'ını oluşturması, demokrasinin inşası sırasında iktidarın bu dinî grubun eline geçmesine neden olabilirdi. Şii bir Irak'ın İran etkisinde kalması ihtimali ABD'yi endişelendirmekteydi. Dahası, Irak'ta bir demokrasi arayışının diğer Körfez devletlerinde de aynı sorunları gündeme getirmesi ihtimali Irak'ta bir rejim değişikliğini ABD açısından çok tehlikeli kılmaktaydı.¹³ Bu nedenle ABD, Saddam'ı devirmeyi değil, onu çevrelemeyi ve kontrol altına almayı hedeflemiştir.

Irak'ı çevrelemeyi hedefleyen politikanın temel öğeleri şunlardır:

¹² Daniel Byman, Matthew Waxman, *Confronting Iraq: U.S. Policy and the Use of Force Since the Gulf War*, Rand Corporation Publication, 2000, online document, <http://www.rand.org/publications/MR/MR1146/>, s.24.

¹³ Graham Fuller, "Respecting Regional Realities," *Foreign Policy*, Yaz 1991, Sayı.83, s.41.

- Irak'ı uluslararası bir ekonomik ambargo altına alarak Saddam rejiminin gelir kaynaklarını kurutmak.ABD böylece rejime yönelik halk desteğinin kesilmesi planlanıyordu,
- Irak siyasi ambargo altına alınacak ve uluslararası ortamda yalnız bırakmak,
- Irak'ın kitle imha silâhlarının denetlenmesi ve yeniden silâhlanmasının engellemek,
- Irak'ın kuzeyinde ve güneyinde uçuşa yasak bölgeler oluşturarak Irak yönetiminin bu bölgedeki askerî varlığını sınırlandırmak,
- Basra Körfezi'nde önemli sayıda asker bulundurarak Irak'ın olası karşı çıkışlarını engellemek.¹⁴

Savaş sonrasında Irak'a ilişkin gelişmelerin baş aktörleri haline gelen ABD ve İngiltere hükümetleri Irak konusunda 5 önemli araç kullanılmıştır:

- 1) Iraklı Rejim Muhalifi grupların desteklenmesi,
- 2) Ambargo ve Petrol Karşılığı Gıda Programı,
- 3) BM çerçevesinde oluşturulan bir kurum yoluyla silâh denetimi yapılması,
- 4) Uçuşa Yasak Bölgelerin oluşturulması yoluyla Bağdat'ın ülke içindeki tam hakimiyetinin engellenmesi,
- 5) Irak'a kendisinden istenilenleri yapması için kuvvet kullanılması.

Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'a ilişkin gelişmelerin değerlendirilmesi ve kullanılan araçların nasıl işlediği çalışmamızın sınırlarını aşmaktadır. Bu nedenle biz de çalışmamızın içinde bu araçlardan yalnızca kuvvet kullanımıyla doğrudan bağlantılı sorunlar yaratan araçların değerlendirmesini yapmaya çalışacağız. Bu bağlamda, çalışmamızın bundan sonraki bölümü kuvvet kullanımı olgusunun en çok sorun çıkarttığı ve kuvvet kullanımı açısından sorunlu olduğunu düşündüğümüz iki konuya ayıracağız: Uçuşa Yasak Bölge uygulaması ve Silâh Denetimi'ndeki sorunların kuvvet kullanımı konusuna etkileri.

¹⁴ Byman, Waxman, *Confronting Iraq...*, s.26.

ABD'NİN İRAK ÜZERİNDE KUVVET KULLANIMI VE ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. UÇUŞA YASAK BÖLGELERDEKİ KUVVET KULLANIMI OLGUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Uçuşa Yasak Bölgeler Hakkındaki Sorunlar

Körfez Savaşı sırasında çatışmalar yalnızca Irak ordusu ile Müttefik Kuvvetler arasında meydana gelmemiştir. Ülkenin kuzey ve güneyinde çıkan ayaklanmalar sonucunda Irak'ta kısa süreli bir iç savaş da yaşanmıştır. Kuzeyde ayaklanan Kürtler ile güneyde ayaklanan Şiiler ve Irak ordusu ve özel kuvvetleri arasındaki çatışmalar başlangıçta ayaklanmacıların lehine sürse de Irak ordusu kısa sürede toparlanmış ve savaşın bitmesinden kısa süre sonra ayaklanmaları bastırmıştır. İşte bu ayaklanmaların bastırılmasını takiben özellikle kuzey bölgesinde daha önceki tecrübeler de dayanarak sivil halk kuzeye ve doğuya doğru önemli bir göç dalgası başlatmıştır. Milyonlarca Kürt asıllı Irak vatandaşının Türkiye ve İran topraklarına doğru göçü ile önemli bir sorun ortaya çıkmıştır.

Körfez Savaşı'nın hemen sonrasındaki bu olay, hem Türkiye'yi hem de İran'ı zor durumda bırakıyordu. Irak ordusundan kaçan insanların özellikle, Türkiye'ye doğru kitlesel göçü Türkiye açısından ciddi sorunlar yaratmaya gebe idi. Bu nedenle Türkiye, BMGK harekete geçene kadar sınırın kapalı tutulmasını kararlaştırdı.¹⁵ Bu mültecileri kabul etme konusunda ne İran'ın ne de Türkiye'nin kendi çekinceleri nedeniyle istekli olmaması, sorunun Irak toprakları içinde çözülmesi koşulunu gerekli kıldı. Bu çerçevede yapılan toplantılar sonucunda BMGK'de 688 sayılı karar alındı ve bu çerçevede insanî nedenlere dayanılarak Kuzey ve Güney Irak'ta uçuşa yasak bölgeler oluşturuldu. Bu uçuşa yasak bölgelerin asıl amacı ortaya çıkan insanî sorunlara Irak toprakları içinde bir çözüm sağlamaktı.

Ancak, bu gelişmeler BM'de iki ayrı gelişmeye yol açtı. Bir yandan BM Genel Sekreteri, kendi inisiyatifini kullanarak Irakla görüşmeler başlatırken diğer yandan da BMGK'de 688 sayılı kararın alınmasına giden bir süreç başlatıldı. Genel Sekreter'in inisiyatifini doğrultusundaki girişimler BM Kurtarma ve Yardım Operasyonu'na temel teşkil ederken, ilerleyen süreçte 688 sayılı da karar da Huzur Operasyonu olarak bilinen koruma, kurtarma ve yardım operasyonuna esas oluşturdu.¹⁶

¹⁵ Sertaç H. Başeren, "Huzur Operasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Irak'ta Gerçekleştirdiği Harekatın Hukukî Temelleri," *Avrasya Dosyası*, İran Özel, İlkbahar 1995, Cilt 2, Sayı 1, s. 226.

¹⁶ *Idem.*

BM Genel Sekreteri'nin inisiyatifıyla başlayan yardım operasyonu için Irak hükümeti ile BM arasında bir memorandum imzalandı. Bu memorandum yalnızca bir özel gruba değil, durumdan zarar gören tüm Irak halkına yardım götürmeyi içermekteydi. Bu yardımın fonksiyonu, sadece güvenliğin temini ve insanî yardım ve kurtarmaydı. Bu, insanlara yönelik olarak kolektif bir güvenlik ya da başka bir yardım şekli öngörülmediği net bir şekilde belirtilmişti.¹⁷

Bugünkü, uçuşa yasak bölge adı verilen bölgenin oluşumu ise daha farklı bir temele sahiptir. Özellikle, Kuzey Irak bağlamında Huzur Operasyonu adı verilen bir program dahilinde ABD, Irak'ın 36. paralelin kuzeyinde kalan bölgeye girmesini yasakladı ve burada bir "güvenli bölge" yaratılması kararı aldı. Ancak, uçuşa yasak bölgeler ve bunların üzerinde kuvvet kullanılması meselesi yalnızca Kuzey Irak ile sınırlı değildir. Bu nedenle bu uygulamanın hukuksal statüsünün daha ayrıntılı değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

B. Uçuşa Yasak Bölgelerin Hukuksal Statüsü

Müttefik Kuvvetler, Irak'ta güvenli bölgeler oluşturma girişimlerini

.....
: **Müttefik kuvvetler,**
: **Irak'ta güvenli**
: **bölgeler oluşturma**
: **girişimlerini insanî**
: **müdahale kavramı**
: **çerçevesinde ele**
: **almakta ve**
: **meşrulaştırmaktadır.**
.....

uluslararası hukukta yeni geliştirilmeye çalışılan daha farklı içerikteki bir insanî müdahale kavramına dayandırılmaya çalışılmaktadır.¹⁸

Bugünkü uçuşa yasak bölgelerin oluşturulmasına hukuksal temel sağlayan karar BMGK'nin 688 sayılı kararıdır. 688 sayılı kararın taslağı, 5 Nisan 1991 tarihinde Belçika ve Fransa tarafından BMGK'nin gündemine getirilmiştir. Toplantı, Türkiye ve Fransa'nın isteğiyle yapılmış

¹⁷ Başeren, *Huzur Operasyonu ve ...*, s. 227.

¹⁸ Peter Malanczuk, "The Kurdish Crisis and Allied Intervention in the Aftermath of the Second Gulf War," *European Journal of International Law*, Bahar 1991, <http://www.ejil.org/journal/Vol2/No2/art6-02.html>

ve kendi istekleri üzerine Kanada, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İran, Irak, İtalya, İrlanda, Lüksembourg, Hollanda, Pakistan, Portekiz, İspanya, İsveç ve Türkiye de oy hakkı olmadan toplantıya katılmışlardır. Bu taslak yasa 10 olumlu, 3 ret ve iki çekimser oyla kabul edilmiştir. Burada önemli olan noktalardan bir tanesi 31 devletin kararın kabulünden önce veya sonra konu üzerinde görüşlerini vurgulamalarıdır.¹⁹

688 sayılı kararın metni, BMGK'nin barış ve güvenliğin devamı için sorumlulukları ve görevleriyle başlar, daha sonra da BM Anlaşması'nın 2 maddesinin 7. fıkrasına atıfta bulunur. Daha sonra da Iraklı sivillere uygulanan baskı ve bölgede barış ve güvenliği tehdit eden durum konusundaki endişelerini ortaya koyar. Ancak, olayların vahametinin akabinde tüm üyelerin Irak'ın toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığına saygısını vurgular.

Kararın operatif kısmı ise Kürtlere yapılan baskıyı kınar, Irak'tan baskıyı sona erdirmesini ister (2. paragraf). Karar, uluslararası insanî yardım örgütlerinin bölgeye hemen girmesine izin verilmesini istedikten sonra (3. paragraf), Genel Sekreter'in Irak'taki insanî durumu takip etmesini ve rapor vermesini rica eder. (4.paragraf) Kararın devamında ise Konsey, mültecilerin acil ihtiyaçlarının karşılanması için BM organlarının harekete geçmesini talep eder (5.paragraf) ve tüm üyeleri yardıma çağırır (6.paragraf).²⁰

Peki, uçuşa yasak bölge uygulaması anahatları yukarıdaki gibi özetlenebilecek olan karar çerçevesinde nasıl yorumlanmaktadır? Bu konuda iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi bu karar çerçevesinde uçuşa yasak bölge uygulamasının doğru olduğunu ve burada kuvvet kullanılmasına meşru bir temel oluşturulduğunu ileri sürerken, diğer görüş, bu kararın hem uluslararası hukuka yeni bir kuvvet kullanma biçimi sokmaya çalışan insanî müdahale kavramı için önemli bir öncül teşkil ettiğini hem de bu kararın klâsik uluslararası hukuktaki kuvvet kullanma yetkilendirmesini içermediğini ve bu nedenle kuvvet kullanmaya temel teşkil etmediğini iddia etmektedir.

Söz konusu kararın açıkça kuvvet kullanımından bahsetmemesi nedeniyle bu kararın kuvvet kullanmayı içerdiğinin öne sürülmesi, kararda üstü kapalı bir yetkilendirme olduğu iddiasına dayanmaktadır. ABD hükümeti Kuzey Irak'taki uçuşa yasak bölgenin ve Huzur Operasyonu'nun hukukî dayanaklarını açıklarken, 678 ve 688 sayılı kararlara atıfta bulunmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, 678 sayılı karar, uluslararası barış ve güvenliğin yeniden sağlanması için

¹⁹ Malanczuk, *The Kurdish Crisis and Allied...*, s. 3.

²⁰ UN Resolution 688 (1991), [http://home.chilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0688_\(1991\).html](http://home.chilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0688_(1991).html)

kuvvet kullanma yetkisi vermektedir. Ancak, ABDli yetkililer ve aynı zamanda Adelman gibi bazı akademisyenler, Irak ile BM arasında ateşkesi sağlayan 687 sayılı kararın koalisyon güçlerinin bu yetkisini sona erdirdiği argümanını eleştirmektedir.²¹

Bu argümana göre, 688 sayılı karar, Irak'ın kendi halkına yönelik eylemleri neticesinde mültecilerin uluslararası sınırları geçmesine yol açmasının doğurduğu sorunlar, uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmektedir. Dahası, buradaki kuvvet kullanımının içeriği de Irak'ın Kuveyt'i işgalindeki kuvvet kullanımından farklıdır. Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılmasını içeren birinci tip kuvvet kullanımında bir saldırı eylemi varken, burada güç kullanılmasının boyutu savunmadır. Ayrıca, ilki BMGK'nin yaptırımlara başvurmasını gerektirir, ikincisi için sadece BMGK'nin sükûtu ve diğer devletlerin kuvvet kullanılmasını takbih etmemeleri yeterlidir, yani zımnî yetki yeterlidir demektir.²²

Bu konuda uygulamanın taraflarından bir diğeri olan İngiltere'nin görüşü ise şu şekilde özetlenebilir: İngiltere, bu konudaki eylemlerini 1991'den beri takip edilen politikanın devamı olarak görmektedir. İngiltere bu bağlamda, uçuşa yasak bölgelerin korunmasının sıradışı bir insanî ihtiyacı karşılamak için olduğu iddiasıyla üstü kapalı yetkilendirme argümanını güçlendirmeye çalışmaktadır. İngiltere, bu doktrini uçuşa yasak bölgelerdeki eylemlerini meşrulaştırmak için 1991'den bu yana geliştirmektedir. İnsanî yardım kavramının geliştiğini savunan İngiltere, uluslararası hukukun da kuvvet kullanımı bağlamında bu değişikliğe ayak uydurmayı sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Bunu kabul ettirmek için 1992'den beri çeşitli açıklamalar yapılmaktadır. Bunların en önemlilerinden bir tanesi 2000 Temmuz'unda yapılan silâhlı gücün, bir hükümetin istekli olmadığı ya da önlemeye gücünün yetmediği veya onu teşvik ettiği insanî bir facianın üstesinden gelmede son çare olarak kullanılması gerekliliği açıklamasıdır.²³

Karşı argüman ise şu şekilde ele alınabilir: Uçuşa yasak bölge uygulamasının savunulabilmesi için buradaki kuvvet kullanımının meşru bir temele oturması gerekmektedir. Bu nedenle kararın doğru analiz edilmesi gereklidir. Bu görüşü savunanları birinci görüşe savunanlara yönelik eleştirilerinin iki boyutu vardır: Kararın alınması sırasındaki orijinal irade beyanlarının değerlendirilmesi ve kuvvet kullanımının yorumlanmasının özellikleri.

²¹ Adelman, s.21'den alıntılan , Başeren, *Huzur Operasyonu ve ...*, s. 230.

²² Adelman ,s.26'dan alıntılan Başeren, *Huzur Operasyonu ve ...*, s. 230.

²³ Gray, *From Unity to Polarization...*, s. 11.

688 sayılı karar destekleyen ülkelerin kararın kabulü sırasındaki açıklamaları yakından incelendiğinde bu desteğin Irak'ın içişlerine müdahale etmeme ilkesiyle dengelendiği ileri görülmektedir. Kararın alınması sırasındaki tartışmalarda askeri eylemden bahsedilmemektedir. Bu nedenle, bu kararın uluslararası barışı tehdit eden kitlesel insan hakları ihlalleri durumunda VII. Bölüm çerçevesinde BMGK'nin aktif rol vermesiyle bağlantılı olarak bu kararın teamül değeri olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Pratikte, karar Irak'ın resmî eleştirisinden başka bir şey değildir. Aksi halde, kuvvet kullanımını içermesi durumunda, Çin bunu veto etme olasılığı çok yüksektir. Nitekim konuyla ilgili olarak Çinli yetkili Li Diayou'nun açıklaması bunu destekler niteliktedir: Çinli yetkili olaydan endişe duyduklarını ve Türkiye ve İran'ın zorluklarını aşmalarını desteklerini belirtmiş, fakat BM Anlaşması'nın 2.maddesinin 7.fıkrasını hatırlatarak sorunun Irak'ın içişlerine müdahale edilmemesi bağlamında çözülmesi gerektiğini vurgulamış, bu nedenle de kararda çekimser kaldıklarını belirtmiştir. Bazı yorumcular, bu maddenin gerçekten kuvvet kullanımını içerdiği düşünülmesi durumunda, Çin'in bunu veto edeceğini ileri sürmektedir.²⁴ Bu varsayımı aslında ABDli hukukçu Oscar Schachter de desteklemektedir. Schechter de, BMGK'den, daimî üyelerin tamamının desteklemeye hazır olmaması nedeniyle, güvenli bölgelerde koruyucu önlemler için yetkilendirme yapmaması veya önermesi istenmediğini, çünkü, BM'nin iç sorunlardan kaynaklanan olaylara karşı müdahale etmeme şartına bağlı olarak, bu konuda Irak'a karşı açık bir Güvenlik Konseyi tavsiyesinin olmamasının diğer muhalif ülkeler tarafından da vurgulandığını, çünkü her devletin bu kuraldan korku duyduğunu söylemektedir.²⁵

.....

**Güvenli bölgeler
yaratılması ve burada
kuvvet kullanılması
dönemin BM Genel
Sekreteri Perez de
Cuellar tarafından
eleştirilmiştir.**

.....

Güvenli bölgeler yaratılması ve burada kuvvet kullanılması dönemin BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar tarafından eleştirilmiştir. Genel Sekreter 17 Nisan 11'de Kuzey Irak'a asker konuşlandırılmasının Irak'ın isteğine bağlı olduğunu bildirmiştir.²⁶ BM ile Irak arasında kararlaştırılan yardım operasyonu çerçevesinde Irak'a asker

²⁴ Malanczuk, *The Kurdish Crisis and Allied...*, s. 6.

²⁵ Oscar Schachter, "United Nations Law in the Gulf Conflict", *The American Journal of International Law*, Cilt.85, Sayı.3, 1991, s. 469.

²⁶ Malanczuk, *The Kurdish Crisis and Allied...*, s. 7.

konuşlandırılması konusu gündeme geldiğinde, SSCB ve Çin, Irak'ın isteği dışında bölgeye asker konuşlandırılmasına karşı olduklarını belirtmiştir.²⁷ Ancak, Bağdat'ın kabul etmesiyle bölgedeki karışıklık nedeniyle BM bunların kendilerini korumak amaçlı olarak küçük silâhlar taşımaya izin vermiştir. Bunun üzerine de BM Genel Sekreteri, bu BM Muhafızlarının mültecilere yardım için bölgeye gönderildiğini, bunların müttefik kuvvetlerin çekilmesinden sonra da varlıklarını sürdüreceğini belirtmiştir.²⁸ Yani, BM, bölgede üstü kapalı bir güç yetkilendirmesini açıklama ya da herhangi bir eylem yoluyla destekleyecek hiçbir şey yapmamıştır. Bu faktörler gözönüne alındığında, 688 sayılı kararın alınması sırasında gerek karara destek veren gerekse çekimser kalan üyeler ile BM genel Sekreteri'nin ve BM'nin uygulamalarının 688 sayılı kararın geniş anlamda yorumlanmasına neden olabilecek bir davranışta ya da açıklamada bulunmadığı ileri sürülmektedir.

Bu görüşü savunanların ileri sürdüğü ikinci argümanın kuvvet kullanımının yorumlanması üzerine olduğunu söylemiştik. Bu konu sonraki bölümde 678 ve 687 sayılı kararlara ilişkin tartışmada daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler sistematığında kuvvet kullanımının bir istisna olduğu olgusu gözönünde tutulursa, kuvvet kullanımının imalar veya üstü kapalı ifadelerden değil, BMGK tarafından açıkça yetkilendirmeye dolaylı olarak gerçekleştirilmesi gereği ileri sürülmektedir.²⁹ Buna göre, 688 sayılı kararın uluslararası barış ve güvenlikle ilgili kısmının üstü kapalı bir biçimde kuvvet kullanılmayı yetkilendirmiş olduğu varsayımı, BM Antlaşması'nın 2. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen yasağın mantığına ters bir yorumlama tarzıdır. Kuvvet kullanmak yasak, tersi ise istisna olduğu için, 688 sayılı kararın yorumlanmasında kararın yorumlanmasında dar bir yorum tarzı kullanılmalıdır. Devletler kuvvet kullanmayı BMGK'nin açıkça aldığı karara göre uygulamalıdır.³⁰

Bazı yazarlara göre, ABD ve İngiltere neredeyse on yıldan fazla bir süredir Irak'ı bombalamasına rağmen ateşkesten bu yana alınmış hiçbir BMGK kararında Irak'a karşı kuvvet kullanımı yetkisi veya uçuşa yasak bölgeler yetkisi tanınmamıştır. Irak'ta kuvvet kullanılması olgusunun kaynağı ele alındığında bunun Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak için üretilmiş olduğu gerçeği ortaya çıkar. Irak, Kuveyt'ten çıkarıldığına göre

²⁷ Jules Lobel and Michael Ratner, "Bypassing The Security Council: Ambiguous Authorizations to Use Force, Cease-fires and The Iraqi Inspection Regime", *American Journal of International Law*, Ocak 1999. <http://www.asil.org/ajil/lobel.htm> s. 5.

²⁸ Malanczuk, "The Kurdish Crisis and Allied...", s. 8.

²⁹ Lobel, Ratner, *Bypassing The Security Council*, s. 1.

³⁰ Lobel, Ratner, *Bypassing The Security Council*, s.2.

bundan sonra geçerli olan durum ateşkes maddesindeki durumdur. Ve ateşkesi sağlayan 687 sayılı kararda Irak'ın herhangi bir toprak parçasından vazgeçmesi veya uçuşa yasak bölgeler ilişkin herhangi bir ifade yoktur. 688 sayılı karar ise BM Anlaşması'nın İkinci Bölümü çerçevesinde alınmıştır ve Irak'ı kendi azınlıklarına baskı yapmaktan uzak durmaya çağırır.³¹ Bu görüş, son dönemde ağırlık kazanıyor görünmektedir. Nitekim, uçuşa yasak bölge uygulamasının iki aktöründen birisi olan İngiltere de bu durumu kabul etmektedir. İngiltere'den bu konuda gelen bir açıklama son derece aydınlatıcıdır: "...uçuşa yasak bölgeler üzerindeki devriyelerin yasal meşruluğu 688 sayılı BMGK kararına dayanmamaktadır. Bu hükümetimizin pozisyonu değildir. İnsani meşrulaştırma açısından, biz uçuşa yasak bölgeleri büyük bir insani krizi engellemek için kullanıyoruz. Karar bizim kabul ettiğimiz konumu desteklemesine rağmen bu 688 sayılı karara dayanmamaktadır."³²

Uçuşa yasak bölgelerin hukuksal statüsüne ilişkin tartışmayı ortaya koyduktan sonra, pratikte bu kavram ve uygulaması çerçevesinde gelişen sorunlar ve bunların değerlendirilmesine geçebiliriz.

C. Uçuşa Yasak Bölgeler Ve Kuvvet Kullanımı Sorunları

Yukarıda hukukî statüsü tartışılan uçuşa yasak bölge uygulamasını konumuz açısından önemli kılan olgu, yalnızca Irak silâhlı kuvvetlerinin bu sınırları aşması durumunda kuvvet kullanılması değildir. ABD ve İngiltere'nin Irak'a karşı meşru müdafaa kavramı kullanarak kuvvet kullanması ve bunun sonuçlarıdır.

Şunu baştan ifade etmek gerekir ki, uçuşa yasak bölge uygulamasının hukuksal bir temeli olmaması bu dayanarak kuvvet kullanılmasını imkansız kılar. Ancak, konunun şimdi tartışılacak boyutu uçuşa yasak bölgelerin hukuksallığının kabul edilmesi durumunda bile gündeme getirebilecek olan konuları içermektedir.

Burada ortaya konulmaya çalışacak sorunlar ABD ve İngiltere'nin uçuşa yasak bölgelerde Irak uçaksavar sistemlerinin devriyelere yönelik taciz girişimlerine verilen yanıt ve uçuşa yasak bölgelerin genişletilmesi konularıdır.

Irak'ta ülkenin kuzeyinde ve güneyinde uçuşa yasak bölgeler oluşturulmuştur. Ülkenin 36. paralelin kuzeyinde ve 32. paralelin (ABD'ye göre 33) güneyinde Irak uçakları ülkenin hava sahasını kul-

³¹ Gray, *From Unity to Polarization...*, s.12

³² *Idem.*

lanamamaktadırlar. Bu uçuşa yasak bölgeler üzerinde ABD ve İngiliz uçakları rutin devriye görevi yapmaktadırlar. Bu devriyeler sırasında Irak hava savunma sistemi askerî tabirle, bu uçaklara kilitlenerek, pilotları tehdit etmektedir. Bu nedenle devriye pilotları kendilerine yönelik bu eylemi savuşturmak için meşru müdafaa haklarını kullanmaktadırlar. 1998 yılına kadar genel itibariyle bu biçimde işleyen uçuşa yasak bölgeler üzerinde, 1998 yılının Aralık ayındaki Çöl Tilkisi Operasyonu'ndan sonra kuvvet kullanımının biçiminde de farklılık görülmeye başlamıştır. Özellikle, bu hareketin sonrasında ABD'ye yöneltilen eleştiri okları onun bu konuda daha temkinli davranmasına neden olmuştur. Ancak, bu tarihten itibaren kuvvet kullanımında uçuşa yasak bölgelerin dışındaki Irak askerî tesislerine saldırılar gerçekleştirilmektedir. ABDli yetkililer tarafından tehdidin artması nedeniyle gerçekleştirildiği bildirilen bu saldırıların hukuksal statüsü de tartışmalıdır. Bununla birlikte, ABD ve İngiltere uçuşa yasak bölgelerin hukuksallığını tartışılmasından ziyade devriyelerin meşru müdafaa ön plana çıkarmaktadır. Nitekim 2001 Şubat'ındaki gelişmelere ilişkin olarak yaptığı açıklamada uçakların ve pilotların savunulmasını ön plana çıkarmıştır.³³

Bu sorun yani uçuşa yasak bölgelerin savunulmasında kuvvet kullanılması üye devletler ile ABD ve İngiltere arasında sorunlar yaratmaktadır. Başlangıçta, ABD ve İngiltere uçuşa yasak bölgelerdeki meşru müdafaa hakkını geniş biçimde yorumlamıyordular. Meşru müdafaa bir Irak radarının uçaklara kilitlenmesi sonucunda doğmuş kabul ediliyordu. Bu diğer devletler tarafından bir dereceye kadar anlaşılır bulunuyordu. Ancak 1999'da yalnızca saldırının yöneldiği bu merkezlere değil, Irak'ın uçuşa yasak bölgelerinin içinde ve dışındaki hava savunma sistemlerine karşı kuvvet kullanılması kavramı kullanılmaya başladığında eleştirilerin dozu artmaya başladı. Bu hareketleri meşru müdafaa olarak niteleyen ABD ve İngiltere bunun bir ön alma savaşı olduğunu reddediyordu.³⁴

1998'deki Çöl Tilkisi'ne kadar uçuşa yasak bölgelerin bir parçası olan Fransa da yeni operasyonların meşru müdafaa ötesine geçtiğini kabul etmekte ve bu uygulamayı eleştirmektedir. Çünkü, Fransa bu operasyonun bir gözleme operasyonu olduğunu düşünmektedir. Bu

³³ Frederic Kirgis, "US-British Air Strikes on Target in Iraq", *ASIL Insights*, Şubat 2001, <http://www.asil.org/insights/insigh62.htm>

³⁴ Bunun en önemli nedeninin ön alma savaşının meşru müdafaa sınırları dışında olmasıdır. Bu çerçevede ön alma savaşının BM tarafından kınanmasına örneklerden birisi Irak ile ilgili olarak verilebilir. 1981 yılında İsrail'in, Irak'taki Osirak adlı nükleer reaktöre yönelik askerî hareketini meşru müdafaa değil de ön alma savaşı olarak niteleyen BMGK bunu kınamıştır.

tartışmalarda Çin ve Rusya, meşru müdafaa sorununa değil, daha temel bir soruna yönelerek uçuşa yasak bölgelerin yasallığı sorununa odaklanmayı tercih etmişler. Hatta bu uygulamaları, ABD ve İngiltere'nin savaş hukukunun en önemli parçalarından birisi olan sivillerin ölümüne yol açtığı için açıkça eleştirmektedirler. Bu konudaki en önemli gelişmeler 15 Şubat 2001 ve 10 Ağustos 2001'de gerçekleşen olaylardır. 1998'den sonra Irak tarafından uçuşa yasak bölgeler üzerinde ABD ve İngiliz uçaklarına yönelik tehdit arttığını ileri süren ABD, adı geçen aylarda tacizin artması nedeniyle buna karşı meşru müdafaa hakkını kullandıklarını belirterek bu aylarda gerçekleşen hava akınlarına meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır. Irak'ın bu saldırıların kınanması çağrısını, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, uçuşa yasak bölgelerin yasal olup olmadığına ancak BM'nin karar verebileceğini söyleyerek yanıtlamıştır. Genel Sekreter'in bu tavrı, ABD ve İngiltere'nin 688 sayılı karara dayanarak eylemlerini tek taraflı olarak meşrulaştırmalarını reddetmesi olarak yorumlanmıştır. Nitekim, 2001 yılındaki bu saldırıya diğer BMGK üyeleri de karşı çıktılar. Fransa, Rusya ve Çin bu eylemin yasallığını reddettiklerini açıklamışlardır.³⁵

Uçuşa yasak bölge uygulamasına ilişkin ele alacağımız son konusu ise bu uygulamanın alanıyla ilgilidir. Başlangıçta 36. paralelin kuzeyi için ortaya konulan bu uygulama bir süre sonra Şiiler için de kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak, ABD, 1992 yılında 32. paralelin güneyinde bir başka uçuşa yasak bölge kurulduğunu açıklamıştır. 1996 yılına kadar bu biçimde devam eden uygulama bu yıl gelişen olaylar sonucunda ABD tarafından değişikliğe uğratılmıştır. Kuzey Irak'taki iki Kürt grubu arasındaki çatışmada birinin daveti üzerine bölgeye giren Irak kuvvetlerinin engellenmesi için uygulanan kuvvet kullanımından sonra dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, ne kendi ülkesindeki Kongre'ye ne de BM'ye bir şey danışarak ya da karar çıkarmadan uçuşa yasak bölgelerin genişletildiğini açıklamıştır. Bu açıkça tek taraflı bir tasarruftur.³⁶ 688 Sayılı karardaki insanî durumun iyileştirilmesine dayanarak meşrulaştırılmaya çalışılan uçuşa yasak bölgelerin varlığı bu uygulamayla daha çok sorgulanır hale gelmiştir. Bir kere bu sefer ortaya çıkan sorun bir insanî sorun değildir. İkincisi, ABD Başkanı uçuşa yasak bölgelerin genişletildiğine dair açıklamayı yaparken ne BMGK'ye ne de kendi Kongresi'ne (çünkü kuvvet kullanma alanının belirtilmesi açısından Kongre'nin de bilgi sahibi olması gerekmektedir) danışmış, bunun uygun olduğun dair bir karar aldırılmamıştır. Hepsinden

³⁵ <http://www.un.org/News/dh/latest/page2.html>

³⁶ Jeffrey Weiss, "Is There a Legal Basis for the No-FLY Zones", <http://www.nonviolence.org/vitw/airwar19/html>

önemlisi ve aynı zamanda işin ironik yanı, 1996'daki olayların sonucunda bu karar alınmasına rağmen kararın kapsadığı alan ile uçuşa yasak bölgenin genişletildiği alanın aynı olmamıştır. Genişletilme kararının gerçekleşmesine neden olan olaylar Kuzey Irak'ta meydana gelmesine rağmen uçuşa yasak bölgenin genişletilmesi bölgeyle hiç alakası olmayan Güney Irak'ta yapılmıştır. Bu olgu, ABD tarafından gerçekleştirilen bu tek taraflı tasarrufun, hukuksal bir anlam taşımanın da ötesinde keyfi ve siyasî bir karar olduğunu göstermektedir. Çünkü, bu olayla bağlantılandırılabilir hiçbir hukuksal karar ya da benzeri bir kaynak yoktur.

II. SİLÂH DENETİMİ MEKANİZMASI VE KUVVET KULLANIMI

A. Silâh Denetimi Mekanizması Nedir?

Irak, Kuveyt'ten çıkarıldıktan sonra çözülmesi gereken en önemli konulardan bir tanesi Irak'ın sahip olduğu kitle imha silâhlarının yok edilmesi ve yenilerinin üretilmesinin engellenmesiydi. Bu nedenle, BM Güvenlik Konseyi'nden çıkarılan 687 sayılı karar ateşkes koşullarının yanı sıra balistik füzeler de dahil kitle imha silâhlarının denetimini ve imhasını da öngörmekteydi. Bu silâhların imhasını ve denetim işlerini ise BM Özel Komisyonu (UNSCOM) ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) yürütecekti. Savaşın sonra zayıf düşmüş olan Irak, bu kararı 6 Nisan 1991'de kabul ettiğini BM'ye bildirdi.

Her ne kadar Saddam Hüseyin, Irak'taki nükleer tesislerin BM yetkililerinin denetimine açılacağına ilişkin güvence veriyse de, UNSCOM ve IAEA'nın göreve başlamasından kısa bir süre sonra, nükleer tesisleri BM denetçilerine açmayı reddederek ve gerekli yardımları sağlamayarak, daha sonra defalarca tekrarlanacak krizlerden ilkinin çıkarmıştır.³⁷

Ancak, BM'nin doğrudan sorumlu olduğu bu konu çerçevesinde ABD en baştan beri BM'nin Irak'a yönelik aldığı kararların takibinden kendisini sorumlu görmüş ve buna bağlı olarak da Irak'a bazen tehditlerde bulunmuş, bazen de operasyonlara girişmiştir.

Fakat Irak ile UNSCOM arasında esas kriz 1996'nın Haziran ayında meydana gelmiştir. Irak'ın BM heyetine Bağdat yakınındaki bazı tesislere girmesinde sorun çıkarması üzerine heyet birkaç gün sonra Bağdat'ı terk etmiş, bunun üzerine de ABD uçakları Bağdat'ın 80 km. güneyinde bulunan Hakam tesisini bombalamıştır. Bu hareketin ardından Irak hükümeti ile BM arasındaki sorun tekrar çözümlenmiştir.

³⁷ Tayyar Arı, "Irak'a BM Yaptırımları: Kitleli İmha Silâhlarının Denetimi ve Ambargo," *Avrasya Dosyası*, Irak Özel, Cilt 6, Sayı.3, Sonbahar 2000, s.235.

Ertesi yılın Mayıs ayında UNSCOM'un başkanlığına Richard Butler seçilmesi de Irak UNSCOM ilişkilerinde önemli bir köşe taşı oluşturmaktadır.³⁸ Butler'ın seçilmesinden bir ay sonra çıkan ilk kriz, Irak'ın BM heyetini bazı tesislere sokmamasıyla yaşansa da bu yıl içinde gerçekleşen asıl kriz Ekim ayında Irak Parlamentosunun Irak'a uygulanan yaptırımların kaldırılmaması halinde BM gözlemci heyetiyle iş birliği yapılmamasını tavsiye eden bir karar almasıyla yaşanmıştır. Bu gelişme üzerine 13 Kasım 1997'de Irak, UNSCOM heyetinin ülkeyi derhal terk etmesini istediği bir açıklama yaptı.³⁹ Fakat ABD'nin bu tutuma tepkisi sert olmuş ve Washington uçak gemisini Basra Körfezi'ne yollamıştır. Bu olay sonucunda da kriz Rusya'nın da çabalarıyla daha fazla büyümeden engellenmiştir.

Ancak, 1998 Ocak ayı başında o yılın silâh denetimi açısından son derece hareketli bir yıl olacağını gösteren gelişmelerin ilki meydana gelmiştir. Heyetteki Amerikalıların sayılarının azaltılmasını isteyen Bağdat yönetimi aynı zamanda Scott Ritter'ı ve ekibini de casuslukla suçlamıştır.⁴⁰ Bunun üzerine Bağdat'tan ayrılan Ritter, 23 Ekim'de imzalanan ve Anlayış Memorandumu adı verilen metinle Irak yine tüm BM kararlarını ve UNSCOM'un çalışmalarını koşulsuz olarak kabul edince geri dönmüştür. Fakat yeni bir krizin patlak vermesi uzun sürmemiş ve Irak hükümeti 5 Ağustos 1998'de BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a ve Güvenlik Konseyi'ne gönderdiği mektupta UNSCOM'un görevi yeniden tanımlanıncaya kadar heyetle işbirliği yapmaktan vazgeçtiğini bildirmiştir.⁴¹

Irak 31 Ekim'de kendisinden istenilen bütün koşulları yerine getirmesi durumunda dahi ambargonun kaldırılmayacağını ileri sürerek bundan böyle UNSCOM ile işbirliği yapmayacağını açıkladı.⁴² Bunun üzerine Amerikan ve İngiliz uçakları 16 Aralık 1998'de "Çöl Tilkisi Operasyonu"nu başlattı. Bunun üzerine 19 Aralık'ta Bağdat'tan yapılan açıklamada artık bundan sonra Irak yönetiminin UNSCOM'un Irak'a dönmesine izin vermeyeceği belirtiliyordu.

Bugün gelinen noktada son dört yıldır Irak içinde kitle imha silâhları konusunda denetim yapılamamaktadır. Bu nedenle Irak'ın kitle imha

³⁸ Richard Butler'ın Irak'taki anılarını ve silâh denetimi ile ilgili konular için bkz. Richard Butler, *Saddam Defiant*, Londra, Wiedenfield & Nicholson, 2000.

³⁹ Tayyar Arı, *Irak'a BM Yaptırımları...*, s.242

⁴⁰ Scott Ritter, *Endgame: Solving The Iraq Problem- Once and For All*, New York, Simon & Schuster, 1999, s.195.

⁴¹ Tayyar Arı, *Irak'a BM Yaptırımları...* s. 245.

⁴² *Washington Post*, 31 Kasım 1998, s. 11.

.....
: **Bugün gelinen**
: **noktada son dört**
: **yıldır Irak içinde kitle**
: **imha silâhları**
: **konusunda denetim**
: **yapılamamaktadır.**
.....

silâhları ürettiği konusundaki söylentiler spekülasyonlardan ibaret kalmaktadır.

2001 yılı içinde de Irak'ın birkaç yıl içinde atom bombası ve nükleer silâh üretebilme kapasitesine erişeceğine dair haberler çıkmıştır. Çeşitli kaynaklarda çıkan haberlere göre Irak yönetimi, BM silâh denetimcilerinin

çıkmasından sonra, kitle imha silâhları üretme çabalarını sürdürmüştür. Hatta İngiliz ve ABD basını daha da ileri giderek Irak'ın kuzeydoğusundaki Hemrin bölgesinde iki adet atom bombasının kullanıma hazır hale getirildiğini ileri sürmüştür.⁴³ Dahası, başta ABDli olmak üzere bir çok çevre, Irak'ın kitle imha silâhları programı sorumlusu Hıdır Hamza'nın verdiği bilgilere dayanarak Irak'ın iki üç yıl içerisinde nükleer silâh üretebileceğini iddia etmiştir.⁴⁴ Yine aynı konuda benzer açıklamalar 2001 yılı içinde de yapılmıştır. Alman istihbarat servisi BND'ye dayanarak yapılan açıklamalarda Irak'ın üç yıl içinde atom silâhı, 2005'e kadar ise 3000 km menzilli füzeler üretebilecek duruma gelebileceği iddia edilmiştir.⁴⁵ Ancak bütün bu iddiaların ne derecede doğru olduğu anlaşıl原因mamaktadır. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi Irak'a 1998 yılındaki Çöl Tilkisi Operasyonu'ndan beri silâh denetimi uygulanmamaktadır. Ayrıca Irak, ambargo konusundan bir anlaşma olması durumunda dahi silâh denetimcilerinin geri dönmesine izin vermeyeceğini açıklamıştır.⁴⁶

B. Kitle İmha Silâhlarının Denetlenmesiyle İlgili Olarak Kuvvet Kullanımı Olgusunun Hukuksal Açıdan Değerlendirilmesi

Yukarıda özetlenen gelişmelerin hukuksal boyutu ve kuvvet kullanılmasıyla ilişkisini kurmak için öncelikle belirtmelidir ki, Irak'ın silâhsızlandırılması ve kitle imha silâhlarından arındırılması, Körfez Savaşı'ndan sonra kabul edilen yeni durumun en önemli öğelerinden birisidir.⁴⁷ Daha önce de belirttiğimiz gibi, ABD'nin Irak politikasının da en önemli unsurlarından birisi olan silâh denetimi mekanizmasının

⁴³ "Saddam has made two atomic bombs, says Iraqi defector", *Daily Telegraph*, 28 Ocak 2001.

⁴⁴ Vernon Loeb, "Iraqi Defector Says Saddam Was Near to Building A-Bomb", *Washington Post*, 5 Kasım 2000.

⁴⁵ Peter Goodspeed, "Saddam on Verge of Flexing Atomic Muscle, Spies Say", *National Post*, 27 Şubat 2001.

⁴⁶ "Iraq Says It Can Prove No More Mass Destruction Arms", *Reuters*, 6 Şubat 2001.

⁴⁷ Dieter Fleck, "Developments of the Law of Arms Control as a Result of the Iraq-Kuwait Conflict", *European Journal of International Law*, Cilt.13, Sayı.1, 2002, s. 106.

zayıflaması ABD'yi ciddi anlamda rahatsız etmektedir. Bu nedenle, Irak'ın bu denetçilerle işbirliği yapmaması sonucunda ABD kullanacağını açıklamıştır.

ABD'nin bu görüşünü savunanlar iki önemli argümana dayanmaktadır: 1991 ateşkesinin doğası ve UNSCOM rejimi çerçevesinde bundan önceki pratikler, yani 1993 yılında Irak'ın denetimi engellemesine yanıt olarak kuvvet kullanılması.

Irak'ın kitle imha silâhları konusunda BM ile işbirliği yapmamasının kuvvet kullanma yetkisini doğurduğunu savunanlara göre, 687 sayılı karar çerçevesinde Körfez Savaşı'nı bitiren ateşkes, Irak'ın iki hayati koşulu koşulsuz kabulüne açıkça bağlıdır: Kitle imha silâhlarının yok edilmesi ve özel bir komisyonun bu görevin yerine getirilmesinden sorumlu olması.⁴⁸ Bu nedenle, Irak'ın 1997-1998 uyuşmazlığı sırasında ateşkes koşullarını ihlâl etmesi, ABD'nin ateşkesin askıya alındığını varsaymasına ve ateşkes koşullarının yerine getirilmesi için askerî güç kullanmasına izin vermektedir. Yani, Irak'ın şüpheli bölgelere giriş izni vermemesi, UNSCOM faaliyetlerinin güvenliğini tehdit etmesi ve kimyasal ve biyolojik silâh kapasitesinin doğru ve tam biçimde sayılmasının önüne geçmesi ateşkesin geçerliliğini askıya almıştır.

Bu görüşü savunanlara göre, ateşkes, BMGK ve Irak arasında bir anlaşma değildir. Bu noktada 678 sayılı kararın niteliğine ilişkin tartışmalar tekrar önem kazanmaktadır. Çünkü, çalışmamızın başında da belirttiğimiz gibi, Körfez Savaşı sonrasında Irak'ta kuvvet kullanılmasına ilişkin neredeyse tüm tartışmalar 678 ve 687 sayılı kararların değerlendirilmesi üzerine yapılmıştır. Kuvvet kullanımının meşru olduğunu savunanlara göre, 678 sayılı kararın BM'nin hangi maddesine dayandığı konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Kararda, BM Anlaşması'nın VII. Bölümü'ne göre düzenlediği belirtilmesine rağmen hangi madde olduğu açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle bu konu yoruma açıktır. Yapılan yorumlardan biri, VII. Bölümü'nün genel anlamda yeterli bir yasal temel sağladığıdır. İkinci bir yorum, kuvvet kullanımını yetkilendiren bir kararın 42. madde çerçevesinde ele alınması ve bu maddenin gerekliliklerini karşılaması gerektiğidir. Üçüncü yorum ise yetkilendirmenin kolektif meşru müdafaa içinde şekillendiği ve Konsey'in 51. madde çerçevesinde yetkisini kullandığıdır.⁴⁹ Kuvvet kullanımının meşru olduğunu savunanlara göre, yetkilendirilme 51. madde çerçevesinde yapılmıştır. Bunun çok önemli

⁴⁸ Ruth Wedgwood, "The Enforcement of Security Council Resolution 687: The Threat or Force Against Iraq's Weapons of Mass Destruction", *American Journal of International Law*, Cilt. 92, s. 725.

⁴⁹ Schachter, *United Nations Law in the Gulf...*, s. 459.

sonuçları vardır. Eğer, 678 sayılı karar 51. maddenin çerçevesindeyse, bu kararda Konsey, Kuveyt'in işgale direnmesi çerçevesinde, onunla işbirliği yapan devletleri daha önce açıklanan amaçlara ulaşmak için gerekli araçları kullanmakla yetkilendirilmiştir. Bu önemlidir, çünkü böylece işbirliği yapan devletlerin silâhlı kuvvetleri, Güvenlik Konseyi'nin kontrolü altında oluşturulmamış olur. Zaten, Irak'a karşı gerçekleştirilen operasyon sırasında bir BM karargahı oluşturulmamıştır. BM'ye atıfta bulunacak bir işaret ya da BM bayrağı yoktur. Oysa, bu işaretler Kore'de vardır. Dahası, asıl olarak, kolektif savunma eylemi Konsey'in uygun bulmasını veya yetkilendirme yapmasını gerektirmez. Üye devletler meşru müdafaa sınırları çerçevesinde saldırganlara karşı kuvvet kullanmakta serbesttir. Burada alınan 678 sayılı karar, BM'nin Irak'ın Kuveyt'i işgali karşısında, koalisyon güçlerine siyasi desteğinin altını çizmek için alınmıştır.⁵⁰ Bu nedenle 687 sayılı ateşkes kararı koalisyon güçlerinin bir karardır ve 687'in en önemli özelliklerinden birisi, Irak'ın kitle imha silâhlarının uluslararası barış ve güvenliğine tehdit olmaya devam ettiğinin düşünülmesidir. Buna bağlamda, anlaşmanın maddelerinin kendi kendini harekete geçirici bir karakteri vardır.⁵¹

Bu çerçevede ele alınması gereken diğer önemli argüman anlaşmanın maddi koşullarının ortadan kalkması olgusudur. Çünkü, ABD ve bazı ABDli yazarlar, 687 sayılı ateşkes kararının doğasının Irak'ı bazı yükümlülüklere soktuğunu ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin ateşkesin bozulması anlamına geleceğini ileri sürmektedirler. Bu argüman, anlaşmanın maddi koşullarının ortadan kalkması kavramıyla desteklenmektedir. Çünkü, Irak'a karşı kuvvet kullanılabilmesi için kuvvet kullanımına son veren anlaşma noktasının ortadan kalkması gerekmektedir. Bu noktada, Irak'a karşı kuvvet kullanılmasının meşru olduğunu ileri sürenler, 687 sayılı kararı oluşturan maddi koşulların ortadan kalkmasıyla otomatik olarak 678 sayılı karardaki kuvvet kullanımı yetkilendirmesinin geçerlilik kazanacağını savunmaktadır. Anlaşmanın maddi koşullarının yerine getirilmemesi şu biçimde argümanlaştırılmaktadır:

Antlaşmanın maddi koşullarının ihlali, antlaşmalar hukukundan gelen bir kavramdır. Viyana Antlaşmalar Hukuku Konvansiyonu'na göre bir antlaşmanın reddedilmesi veya amacının gerçekleştirilmesinde önemli olan bir maddenin çiğnenmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, 687 Sayılı kararın en önemli parçalarından birisini Irak'ın

⁵⁰ Schachter, *United Nations Law in the Gulf...*, s. 460.

⁵¹ Wedgwood, *The Enforcement of Security Council...* s. 726.

tüm kitle imha silâhlarını imha etmesi ve bunun denetlenmesi için UNSCOM'un kurulması oluşturduğundan, Irak'ın bu şartları yerine getirmeyi reddetmesi anlaşmanın maddî koşullarının ihlâlini doğurmaktadır.⁵² Bu argümana ilişkin çok açık bir örnek, 1998'de ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan Michael Matheson tarafından yapılmıştır. Matheson'un açıklaması şu şekildedir:

" ... hepimiz 678 sayılı karar çerçevesinde kuvvet kullanımının yetkilendirildiği konusunda bir uzlaşma içindeyiz. Savaşın sonunda BM, 687'i bir ateşkes ilanı için kullandı. Fakat, bu aynı zamanda Irak'a bir çok sorumluluk da yükledi. BMGK'nin bu sorumluluklardan kitle imha silâhlarının yok edilmesinin ve tesislerin teftişinin içerildiğini anladığı açıktır. Bunlar, ihlâl edilirse, bu kuvvet kullanımına yol açabilecek bir ihlâl olabilir."⁵³

Bu argümana dayalı bir diğer olay, 1993 yılında ABD'nin eski Başkanı George Bush'a suikast girişimi sonucunda ABD'nin Bağdat'ı bombalamasıdır. Bu olayda ABD, Bush'a Irak tarafından suikast girişiminde bulunduğunu, bu nedenle de Irak'ın ateşkes kurallarını çiğnediğini ileri sürmüştü, dönemin BM Genel Sekreteri de bunun 678 sayılı kararın bir parçası olduğunu ve saldırının nedeninin antlaşmanın Irak tarafından ihlâl olduğunu ileri belirtmiştir.⁵⁴

ABD'ye göre, antlaşmanın bu biçimde ihlâlî, kuvvet kullanımını meşrulaştırmaktadır, çünkü 687 sayılı karar, asıl itibarıyla, 678 sayılı kararı ortadan kaldırmamış, sadece askıya almıştır.⁵⁵ 678 sayılı karar yalnızca bir kerelik kuvvet kullanımına değil, gerektiği durumlarda bölgede uluslararası barış ve güvenliği sağlamak açısından kuvvet kullanmaya izin veren nitelikte bir karardır. 678, üye devletlere 660 sayılı kararın devamı niteliğindeki tüm benzeri kararları yerine getirme yetkisi verdiğinden ve 687 de bu nitelikte bir karar olduğundan, 678, 687 sayılı kararda öne sürülmüş tüm uygulamaları yürütebilmek için geçerlidir.⁵⁶

ABD'nin dayandığı ikinci argüman olan önceki pratikler ise Irak ile UNSCOM arasındaki önceki sorunlarda verilen yanıtlar bağlamında ele alınmaktadır. Buna örnek olarak Ocak 1993'teki olaylar verilmektedir.

⁵² Wedgwood, *The Enforcement of Security Council...*, s.727.

⁵³ 'Legal Authority for the Possible Use of Force Against Iraq,' *ASIL Proceedings*, 1998, s.136'dan (naklen, Michael Byers, "The Shifting Foundations of International Law: A Decade of Forceful Measures Against Iraq", *European Journal of International Law*, Cilt.13, Sayı.1, 2002, 9. dipnot. s. 24)

⁵⁴ Michael Reisman, "The Raid on Baghdad: Some Reflections on its Lawfulness and Implications", *European Journal of International Law*, Cilt.5, Sayı.1, 1994, <http://www.ejil.org/journal/Vol5/No1/art11.html>

⁵⁵ Frederic Kirgis, "US-British Air Strikes on Targets in Iraq", *ASIL Insights*, Şubat 2001, <http://www.asil.org/insights/insigh62.htm>

⁵⁶ Frederic Kirgis, "The Legal Background on the Use of Force to Induce Iraq to Comply with Security Council Resolutions", *ASIL Insights*, Kasım 1997, <http://www.asil.org/insights/insigh12.htm>

7 Ocak 1993'te Irak'ın, artık UNSCOM'un Habbaniye havaalanını kullanamayacağını açıklaması üzerine, Güvenlik Konseyi Başkanı, bunun 687'nin ilgili bölümlerinin maddi şartının ihlali olarak kınamıştır. Buna ilişkin olarak, 11 Ocak 1993'te Konsey adına başkanın yaptığı açıklamada Irak, bu durumun sürmesi durumunda ciddi sonuçlarla karşılaşılacağı konusunda uyarılmıştır. Sonuçta, 13 Ocak 1993'te ABD, İngiltere ve Fransa, Güney Irak'a hava akınları gerçekleştirmiştir. Bu olayda bu üç ülke tarafından saldırı gerçekleştirilmeden önce BMGK'de kuvvet kullanılmasını yetkilendiren yeni bir karar alınmamıştır.

İşte, ABD bu argümanlara dayanarak Çöl Tilkisi Operasyonu'nun meşru olduğunu ileri sürmektedir. Yukarıda aktarılan gelişmeler doğrultusunda silâh denetimcilerinin görevlerinin devam etmesi konusunda sorunlar çıkınca, ABDli yetkililer Ocak ve Şubat 1998'de Irak'ın BM silâh denetimine izin vermemesi durumunda bir kuvvet kullanımıyla karşı karşıya kalacağını açıklamışlardır.⁵⁸ ABD ve İngiltere bu operasyon ile ilgili olarak 1154 ve 1205 sayılı kararlara atıfta bulunmuştur. BMGK'de konuyla ilgili olarak alınan 1154 sayılı kararda Irak'ın acil ve koşulsuz ve sınırsız erişim sağlamaması durumunda kötü sonuçlarla karşılaşabileceği uyarısına dayanarak ABDli yetkililer, ABD'nin bu tür bir saldırıyı yürütmeye yetkisi olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁵⁹ İngiltere de 1205 sayılı kararın üstü kapalı olarak 678'deki kuvvet kullanmayı geçerli kıldığını ileri sürmüştür.⁶⁰ Dahası, ABD ve İngiltere kararların bu biçimde yorumlanmasının fazlasıyla eleştirilmesi üzerine saldırıları Irak'ın ateşkesi bozmuş olması nedeniyle meşru bir yanıt olduğu şeklindeki varsayımını⁶¹ tekrar gündeme getirmişlerdir. Bu nedenle, 16-20 Aralık 1998 tarihleri arasında gerçekleştirdiği hava saldırılarını bu gerekçelere dayandıran ABD'ye göre, yukarıdaki nedenler ışığında kuvvet kullanılması için yeni bir karara ihtiyaç duyulacağı argümanı geçersizdir.

ABD'nin Irak'ta kitle imha silâhlarıyla ilgili sorunların çözümünde kuvvet kullanmasına yönelik eleştiriler 1990'ların ikinci yarısında dünyadaki siyasal gelişmelere paralel olarak artmıştır. Bu eleştiriler arasında Çöl Tilkisi Operasyonu da önemli yer tutmaktadır. Ancak, Çöl Tilkisi Operasyonuna yönelik eleştirilere geçmeden önce ABD'nin bu çerçevedeki kuvvet kullanımına yöneltilen eleştirilerin teorik boyutu ele alınmalıdır.

⁵⁷ Wedgwood, *The Enforcement of Security Council...*, s. 727.

⁵⁸ Jim Wolf, "US Won't Seek Saudi Sites for Iraqi Raids", *Boston Globe*, 7 Şubat 1998.

⁵⁹ Lobel ve Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s. 1.

⁶⁰ Interview with Foreign Secretary Robin Cook, 18 Aralık 1998, <http://www.fco.gov.uk>

⁶¹ *Financial Times*, 6 Şubat 1998.

ABD'nin görüşüne karşı olarak ortaya atılan görüşlerin ilk kısmı, ABD'nin 678 sayılı karar hakkındaki görüşleri ve bu kararın 687 sayılı karar karşısındaki yeridir. ABD'yi eleştirenlere göre 678 sayılı karar, özü itibariyle Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılmasını sağlamak için gerekli tüm araçların kullanılmasına izin veren bir karardır. Bu kararda, kullanılan tabir bölgede uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için her türlü aracın kullanılmasıydı. Böylece metne yöntem ve alan olarak bir sınır konulmadığı görülmektedir. Bölge alanı tanımsızdır. Yani, Irak veya Orta Doğu olabilir. Barış ve güvenliği sağlamak ise Irak'ı işgal etmek veya Irak'ın askerîyesinden sorumlu kişilere karşı kuvvet kullanmak olabilir. Ancak, ABD savaş boyunca bu kararı bu kadar geniş yorumlamamıştır.⁶² Hatta, savaştan kısa bir süre sonra, ABD yetkilileri 678'in Irak'ı işgal etmek için açık bir yetki vermediğini kabul etmiş ve Irak'a savaş sırasında yalnızca Kuveyt'in kurtarılması için kuvvet kullanımı yetkisini verildiğini ileri sürmüştürler. Bu olgu, ABD'nin kendi içinde tutarlı bir tavır alması açısından, 678'in hâlâ geçerli olduğunun ileri sürülmesi durumunda dahi bunun dar biçimde yorumlanması gereğini ve bu kararın kendi amacıyla sınırlandırılması gerektiğini desteklemektedir.⁶³ Bu nedenle, bu karar, Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması çerçevesinde yorumlanmalı ve teftişleri desteklemek için konulmuş kuralları çiğnediği gerekçesiyle Irak'ın bombalanmasına temel teşkil etmemelidir.

Diğer yandan, Irak'la ateşkes yapılmasını sağlayan 687 sayılı karar, 678'e göre çok daha geniş, kesin kurallar belirleyen detaylı bir karardır. Hatta bir görüşe göre, bu karar, düşmanlığın sona erdirilmesinden öteye gitmektedir. Bu karar, Irak'ın ne yapmasını ve ne yapmamasını söyleyen, onun uluslararası topluma dönüşünün koşullarını ortaya koyan bir anlaşma metni gibidir.⁶⁴ Bu karar, BM üyelerinin kuralların uygulanması için üyelerin tek taraflı kuvvet kullanımına atıfta bulunmaz. Bu görüşü savunanlar, anlaşmanın yorumlanması için anlaşmanın yapılması sırasındaki orijinal irade beyanının dikkate alınması gereğini de ileri sürmektedirler. Bu nedenle, bu noktada biraz daha derine inerek, 687 sayılı karara temel oluşturan 686 sayılı geçici ateşkes kararına da inilmektedir.

686 sayılı karar, taraflar arasındaki çatışmanın askıya alındığı dönemde, geçici ateşkesin hükümlerini belirlemektedir. Bu kararda

⁶² Lobel ve Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s. 9.

⁶³ Lobel ve Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s. 10.

⁶⁴ Bardo Fassbender, "Uncertain Steps into Post-Cold War World: The Role and Functioning of the UN Security Council after a Decade of Measures against Iraq," *European Journal of International Law*, Cilt.13, Sayı.1, 2002, s. 279.

678 sayılı karardaki kuvvet kullanımına açıkça atıf vardır. Ayrıca, Irak'ın geçici ateşkes koşullarına uyuyor olması ve uyana kadar bu kararın geçerli olmasından bahsedilmektedir. Bu nedenle, 678 sayılı kararın tek taraflı kuvvet kullanımı koşulu yalnızca geçici olarak geçerlidir ve Irak'ın sürekli ateşkesin şartlarına uymasını beklemeyi öğütler.⁶⁵ Dahası BMGK, ABD'nin Irak'ın ateşkesin tüm koşullarını yerine getirmede başarısız olması durumunda kuvvet kullanımını yetkilendirilmesi konusundaki girişimini de reddetmiştir.⁶⁶

686'nın tersine, 687, 678'in Irak'ın koşullara ayrıntılarıyla uyacağı zamana kadar geçerli olduğunu söylemez. 687'nin özü geçici saldırı bitiminin sürekli ateşkesine dönmesidir. Ateşkesteki ayrıntılar yalnızca 4. paragrafta Irak-Kuveyt sınırıyla ilgili sorunlarda güç kullanımını öngörür ve diğerlerini de BMGK'ye bırakır, devletlerin tasarrufuna değil.⁶⁷

Bu noktada bir diğer eleştiri, ateşkesin ihlâl edilmesi durumunda 678'in geçerli olması ve buna kimin karar vereceği konusundadır. ABD'ye eleştirel yaklaşanlara göre bu karar yalnızca BMGK tarafından verilebilir. ABD, ateşkesin ABD ve koalisyon güçlerinin kararı olduğunu ve bu nedenle Irak'a savaşı da bu taraflardan birisinin ilan edeceğini ileri sürmektedirler. Ancak bu görüşe karşı olanlar Irak'ın, kendisine muhatap olarak BM'yi aldığını ve ateşkesi kabul notunu BMGK'ye gönderdiğini belirtmektedir. Ayrıca, ateşkes kararında, açıkça devletlerin değil Konsey'in gerekirse gerekli adımları atacağı belirtilmiştir. Bu nedenlere dayanarak, Irak ile ateşkesi BM'nin yaptığı bu nedenle de ateşkesin bozulduğuna karar verecek taraflardan birinin BM olduğu savunulmaktadır.⁶⁸

Antlaşmanın maddî koşullarının ihlâli ve bunun sonuçları da bu yazarlar tarafından eleştirilmektedir. Irak, 687 sayılı karar silâhların denetlenmesini ve buna bağlı kurumlarla işbirliği yapmayı kabul etmiştir ve bu antlaşma Irak için bağlayıcıdır. Fakat, Irak, bu konuda üzerine düşeni büyük oranda yapmış ve denetimcilerle iş birliğine gitmiştir. Irak, yalnızca, 1997 yılından itibaren egemenliğinin ihlâl edildiğini öne sürerek bazı yerlerin denetlenmesine izin vermemiştir.⁶⁹

Irak, 687 sayılı kararı reddettiğini açıklamamıştır. Dahası, bu karar içinde yapması gereken koşullardan birçoğunu da yerine getirmiştir.

⁶⁵ Lobel ve Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s. 14.

⁶⁶ *Idem*.

⁶⁷ UN Resolution 686 (1991), [http://home.chilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0686_\(1991\).html](http://home.chilles.net/~sal/un-ros/un-ros_0686_(1991).html)

⁶⁸ Lobel, Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s.15

⁶⁹ Marc Weller, "The Legality of The Threat or Use of Force Against Iraq," *The Journal of Humanitarian Assistance*, <http://www.jha.ac/articles/a031.htm>, s. 2-3.

BMGK önceleri Irak'ın kararlara uymamasını maddî koşulların çiğnenmesi olarak yorumlamamıştır. Ancak, İngiltere ve ABD'den gelen baskılar sonucunda iş birliği yapılmasının bölgede barış ve güvenliğin sağlanması için temel olduğu açıklamıştır. Ancak, bu durum, maddî koşulların ihlâli olarak yorumlansa bile kuvvet kullanma hakkı vermez.⁷⁰

Çünkü, ilk olarak, maddî koşulların çiğnenmesi bir *jus cogens* kural olan kuvvet kullanımının yasaklanmasına uygulanamaz.⁷¹ Buna ek olarak BMGK, en baştan beri devletlerin ateşkes ihlâlinin kurbanı olunması sonucunda, kuvvet kullanımına başvurmasına karşı çıkmıştır. Hatta, silâhlı saldırıya uğrayan devletlerin sınırlı güç kullanımlarını da ateşkesin bozulması olarak değerlendirmemiştir. BMGK, Irak'ın eylemleri sonucunda maddî ihlâli belirleyebilir, bunun sonucunda yeni bir kuvvet kullanma yetkisi verebilir. Ancak bu örnekte böyle bir durum yoktur. Bunun da ötesinde, BMGK kararlarının, Irak örneğinde zımni olarak kuvvet kullanımına izin verdiği şeklindeki yorumlaması doğru değildir. Çünkü, BMGK Irak tarafından bir maddî ihlâl gerçekleştiğine karar verdiğinde bunu ateşkesi kaldırmaya yönelik değil, sürdürmeye yönelik olarak irade kullanmıştır. Örneğin, 707 sayılı kararda bir maddî ihlâli belirttiyse de bunun sonucunda Irak'ı 687 sayılı karara uymaya çağırmamıştır.⁷²

ABD, geçmişteki pratikler konusunda da eleştirilmektedir. Eleştirenlere göre, geçmişteki pratiklerde BMGK yapılmasını istedikleriyle, askerî olarak yetkilendirme arasında bir ayırım yapmıştır.⁷³ 1990'da ABD ve İngiltere 661 sayılı karar çerçevesinde yasal olarak ekonomik yaptırım uygulamakla yetkilendirildiklerini ileri sürmüşlerdi, ancak buna karar Güvenlik Konseyi'nde destek bulmamıştır. Bunun yerine ambargonun uygulanması için kuvvet kullanımını içeren 665 sayılı karar çıkarılmıştır. ABD'nin Irak'ta var olduğu ileri sürülen bir nükleer santrale yaptığı saldırı İngiltere ve Fransa tarafından da desteklenmemiştir. Dolayısıyla, geçmişteki pratiklerin bu hakkı doğurduğuna ilişkin iddia da pek geçerli değildir.

ABD'nin bu çerçevedeki kuvvet kullanımını eleştirenler ise Çöl Tilkisi Operasyonu'na ilgili gelişmeleri şu biçimde yorumlamaktadır:

⁷⁰ Weller, *The Legality of The Threat or Use...*, s.5

⁷¹ Glenn Perry, "Attacking Iraq and International Law," *Arab Studies Quarterly*, Cilt. 20, Sayı. 3, Yaz 1998, s. 10.

⁷² Weller, *The Legality of The Threat or Use...*, s. 7.

⁷³ Weller, *The Legality of The Threat or Use...*, s. 8.

1154 ve 1205 sayılı kararlar ileri sürülerek saldırı yapılmıştır, fakat bu kararların metinlerinde kuvvet kullanımına ilişkin açık bir ifade yoktur.⁷⁴ Her iki kararın da ortak noktası, Irak'ın BM kararlarına uyması gerektiği, aksi taktirde kötü sonuçlarla karşı karşıya kalacağıdır. Dahası, Irak, ne irade beyanıyla, ne de tavırlarıyla gerek 678'i gerekse 687 sayılı kararı reddeder bir tavır almamıştır. Hatta, son krizlere kadar, silâh denetimcileriyle ortak çalışmıştır. Ancak, denetimcileri ülkeden çıkarınca, BMGK, 5 Kasım 1998'deki 1205 sayılı kararda aldığı kararlarla Irak'ın UNSCOM ve IEAE ile iş birliği yapmadığını tespit etmiş ve bunu kınamıştır. Ancak anlaşmaya uyulmadığını tespit eden bu kararlarda, kullanılan ifadeler Irak'ın bu kurumlarla tekrar iş birliği kurması, aksi halde bunun sonuçlarıyla yüzleşmesi şeklindeki ifadelerle sonuca bağlanmıştır.⁷⁵

Ayrıca, bu kararlarda 678 sayılı karara hiçbir şekilde açık bir atıfta bulunulmamıştır. Bu durumda anlaşmanın maddi koşulları ihlâl edilmiş olsa bile otomatik olarak kuvvet kullanımını devreye sokan açık bir mekanizmanın varlığına ilişkin açık bir yetkilendirme yoktur.⁷⁶ Bu nedenle 687 sayılı kararda kurulan ateşkesin bozulduğuna ilişkin bir kanı olsa bile yeni bir yetkilendirme kararı gerekmektedir. Çünkü 678 sayılı kararın çıkarılması sırasında kararı çıkaran tarafların orijinal iradeleri Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan bir tehdidi ortadan kaldırmaktır. Nitekim, bu görüşü BM'nin daimi üyeleri olan Rusya, Çin ve Fransa'nın temsilcileri de açıkça dile getirmişlerdir.⁷⁷ Bunun yanı sıra, 1154 sayılı kararın içeriği de ABD ve İngiltere'nin ileri sürdüğünden farklıdır. 1998 yılının başında yaşanan krizde BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Bağdat'a gitmesinden sonra imzalanan Anlaşma Memorandumu'na dayanan 1154 sayılı kararda da güç kullanımına ilişkin hiçbir açık ifade yoktur.⁷⁸ Bu kararın alındığı toplantıda, hiçbir ülke 1154 sayılı kararın tek taraflı kuvvet kullanımını yetkilendirdiğini iddia etmezken çoğunluk, kuvvet kullanılmadan önce ek bir yetkilendirme kararının çıkarılması gerektiği görüşünü açıklamıştır.⁷⁹ Bu nedenle, ABD'nin bu hareketini destekleyen hiçbir nokta bulunmamaktadır. Sonuç olarak, ABD'nin kuvvet kullanma politikasını eleştiren bu çevrelere göre, BMGK'den bir kuvvet kullanma yetkisi almayan ABD,

⁷⁴ David Krieger, "Military Action Against Iraq Violates International Law," s.1, <http://www.flipside.org/vol2/jan99/99ja12b.htm>

⁷⁵ Kararın metni için bkz. www.un.org/Docs/scres/1998/sres1205.htm

⁷⁶ Weller, *The Legality of The Threat or Use...*, s. 7; Perry, *Attacking Iraq...*, s.10

⁷⁷ "Security Council Meets To Discuss Military Strikes Against Iraq; Some Members Challenge Use Of Force Without Council Consent", 16 Aralık 1998, UN Press Release, SC/6611

⁷⁸ UN Resolution 1154 (1998), <http://www.un.org/Docs/scres/1998/sres1154.htm>

⁷⁹ Lobel, Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s. 1.

16-20 Aralık 1998 tarihleri arasında gerçekleştirdiği Çöl Tilkisi Operasyonu'yla uluslararası hukuku çiğnemiştir.

SONUÇ

Çalışmamız boyunca ele alınan tartışmalar aslında iki sorunun etrafında dönmektedir. Kuvvet kullanımının boyutu ve alanı nedir ve yetkilendirme ne zaman bitmektedir?

Bu noktada BM sistematığında kuvvet kullanımının yeri gözden geçirilerek konu daha dikkatli biçimde ele alınabilir. BM, uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanımını yasaklamıştır. BM Anlaşması'nın 2. Maddesinin 4. fıkrası uyarınca uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için kuvvet kullanılması yasaklanmıştır. Bununla birlikte, bu yasağın istisnası da vardır. Bu da meşru müdafadır. Ancak, bu durum esas olanın kuvvet kullanımının yasak olması gerçeğini değiştirmez. Bu nedenle, kuvvet kullanımının dayandırılacağı kurallar ima edilmemeli ve açıkça yetkilendirilmeye dayandırılmalıdır. Özellikle, klâsik uluslararası hukukta anlaşmaların yorumlanmasında temel parametre tarafların orijinal iradeleridir.

BMGK kararlarının yorumlanmasına ilişkin olarak 1971 Namibya Tavsiye Kararı en önemli rehberlerden birisidir. Bu kararda, bir Güvenlik Konseyi'nin kararının dilinin, o karar bağlayıcı etki kazanmadan önce dikkatlice incelenmesi bunu yaparken de her kararın onu yaratan, koşullar içinde ele alınması gereği belirtilmiştir.⁸⁰ Bu yaklaşımın bir benzeri Viyana Antlaşmalar Hukuku'nun 31. maddesinin 1. paragrafında da kabul edilmektedir. Buna göre bir Anlaşma, anlaşma koşullarının kendi bağlamında verilen olağan anlamıyla ve kendi amacı ve niyeti doğrultusunda bağlantılı olarak iyi niyet çerçevesinde yorumlanmalıdır.

ABD ve bazı ABDli yazarlar 687 sayılı kararın, 678 sayılı kararla verilen yetkiyi ortadan kaldırmadığını, fakat askıya aldığını ileri sürmektedir. Bu nedenle, ABD'nin Irak'ın 687 sayılı kararın ihlâl etmesi durumunda Güvenlik Konseyi'nden ek bir yetkilendirme almadan kuvvet kullanımı ile yetkilendirildiğini iddia etmektedirler. Bu çerçevede, ABD ve İngiltere, 1998 Şubat'ında yaşanan krizde BMGK kararlarını geniş anlamda yorumlayarak, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması olgusuna Irak'ın biyolojik ve kimyasal silâhlarının yok edilmesini de eklemiştir ve Irak üzerinde kuvvet kullanmıştır.

⁸⁰ Michael Byers, *The Shifting Foundations of International...*, s. 23.

Bu argüman Namibya Tavsiye kararının tersine, anlaşmanın kullandığı terimlerin kendi doğal anlamlarından ziyade kararların varsayılan amaçlarına açıkça daha fazla ağırlık veren yorumlayıcı bir yaklaşımdır. 687 sayılı kararın 34. paragrafında belirtildiği gibi meseleyle ilgilenmeye devam edilmesine, kararın uygulanması için gerekli olabilecek eylemlerin yapılmasını izin verir.” Bu karardan kuvvet kullanımına doğrudan bir yetkilendirme çıkarılması yanlıştır, çünkü olağan anlamı bağlamında münferiden devletlerin Konsey’in ek bir yetkilendirmesi olmadan kuvvet kullanması yasaklanmıştır.⁸¹

Kuvvet kullanımı yetkisiyle ilgili diğer bir sorun da yetkilendirme sırasında bir sınırlandırılma yapılmadığı zaman bu yetkinin ne zaman sona ereceğidir. Irak krizinde görüldüğü gibi, devletler görevin tamamlanmasından sonrada kuvvet kullanımını sürdürmek isteyebilmektedirler. Burada en önemli sorun, sürekli ateşkesin veya düşmanlığı sona erdiren başka bir tanımlayıcı sonun, BMGK’nin daha önce tanıdığı kuvvet kullanımı yetkisini kaldırıp kaldırmadığıdır. Bu sorunları çözmek için BM Anlaşması’nın altını çizdiği iki kural gözönüne alınmalıdır: 1- Kuvvet kullanımı, uluslararası toplumun çıkarı içindir, bireysel olarak devletlerin çıkarı için değildir. 2- BM Anlaşması, BMGK’nin kuvvet kullanımı izni vermesine rağmen, Konsey’in yetkilendirmesinin Anlaşmanın şiddetin azaltılması amacını dikkate almasını gerektirir. Ancak buna ilişkin olarak da geniş yorumlama yapıldığı görülmektedir. Örneğin 678 sayılı karar, Irak’ın Kuveyt’ten çıkarılması için kuvvet kullanımına yetki vermiş olmasına rağmen uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik geniş bir yorumlamada çatışmayı tırmandırmak olarak değil, bu amaç bağlamında okunmalıdır.⁸²

Sonuç olarak, kuvvet kullanma hukukunun neorealist paradigma çerçevesinde genişletilmesi çabasının en iyi görüldüğü örneklerden birisi, ABD’nin Irak’ta takip ettiği politikadır. Bu konudaki çabalar, büyük güçlerin dış politikalarında meşru bir araç olarak kuvvet kullanımının önünü açmaktadır. Bu nedenle, bu konudaki girişimlerin daha yakından takip edilmesi gerekmektedir.

⁸¹ Fassbender, *Uncertain Steps into Post-Cold War World...*, s. 278; Lobel , Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s. 6.

⁸² Lobel, Ratner, *Bypassing The Security Council...*, s.2.